

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота
магістра
з теми: **«КОРЕКЦІЯ ОПТИЧНОЇ ДИСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ»**

Виконала: студентка II курсу групи KorLs1 – M19
спеціальності 016 "Спеціальна освіта.
Логопедія. Спеціальна психологія"
Борзовець Наталія Василівна

Керівник:
Бугера Ю.Ю.,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психолого-медико-педагогічних
основ корекційної роботи

Рецензент:

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПОРУШЕНЬ ПИСЬМА У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

- 1.1. Психофізіологічні механізми процесу письма
- 1.2. Характеристика специфічних помилок писемного мовлення
- 1.3. Класифікація дисграфій

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ПОМИЛОК У ПИСЬМІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОПТИЧНОЮ ДИСГРАФІЄЮ

2.1. Методика виявлення помилок у письмі молодших школярів з оптичною дисграфією

2.2. Аналіз результатів дослідження

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЮЧА РОБОТА З ПОДОЛАННЯ ОПТИЧНОЇ ДИСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

3.1. Організація корекційної роботи з усунення оптичної дисграфії

3.2. Корекція оптичної дисграфії у молодших школярів

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Проблема з попередження і корекції дисграфії у молодших школярів, продовжує залишатися актуальною в логопедії, і пов'язана з тим, що в останні роки в загальноосвітніх школах кількість учнів, які мають вади письма, значно збільшилася. Інтерес до проблем корекції специфічних порушень письма у дітей обумовлений тим, що письмо стимулює психічний розвиток, забезпечує загальноосвітню підготовку, формування універсальних навчальних дій.

В останні роки в наукових працях, присвячених дослідженню порушення письма у молодших школярів, відзначається, що дисграфія є наслідком недостатньої сформованості функціональної основи процесу письма, тобто вербальних і невербальних вищих психічних функцій.

В основі оптичної дисграфії лежить недостатня сформованість зорово - просторових уявлень (тобто уявлень про форму та величину предметів і про їхнє розташування в просторі по відношенню один до одного) і зорового аналізу і синтезу. Це проявляється в недописуванні елементів букв, в додаванні зайвих елементів, в неправильному розташуванні елементів букви в просторі по відношенню один до одного, дзеркальне зображення.

Своєчасне виявлення цих порушень, точне визначення їх диференціальних ознак і механізмів, відміну дисграфії від інших, неспецифічних помилок письма надзвичайно важливі для розробки системи логопедичної роботи з корекції та попередження цих порушень. Це і обумовило вибір нами теми дослідження «Корекція оптичної дисграфії у молодших школярів»

Мета дослідження - теоретичне вивчення оптичної дисграфії у дітей молодшого шкільного віку та визначення напрямків корекційної роботи.

Об'єкт дослідження - корекція дисграфії у дітей молодшого шкільного віку

Предмет дослідження - методичне забезпечення корекції оптичної дисграфії у дітей молодшого шкільного віку

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз загальної та спеціальної літератури й визначити стан розробленості проблеми дослідження, сутності її ключових понять та основних положень.

2. Розглянути етіологію і класифікацію дисграфії.

3. Визначити методики діагностики оптичної дисграфії.

4. Визначити напрямки корекційно-логопедичної роботи щодо корекції дисграфії.

5. Розробити комплекс корекційно-розвивальних вправ, спрямованого на укорекцію оптичної дисграфії у молодших школярів.

Теоретико-методологічні основи дослідження: проблемою оптичної дисграфії молодших школярів займалися Р. Лалаєва, О. Іншакова, А. Садовнікова, Л. Венедиктова, Г. Каші, Т. Філічева, Г. Чіркін, В. Коноваленко, М. Фомичевой, Т. Ткаченко і ін.

Методи дослідження: *теоретичні:* вивчення та аналіз загальної та спеціальної психологічної, педагогічної та методичної літератури; вивчення досвіду роботи для з'ясування стану проблеми у сучасній практиці; *емпіричні:* констатувальний експеримент; *статистичні:* кількісний і якісний аналіз емпіричних даних та їх узагальнення.

Експериментальна база дослідження: НВК «ЗОШ I-III ст.- дитячий садок» с. Велемче.

Теоретична значущість полягає у здійсненні теоретичного аналізу загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури з проблеми корекції оптичної дисграфії у молодших школярів.

Практичне значення полягає у можливості експериментальної апробації методичного забезпечення корекції оптичної дисграфії у молодших школярів, яке може використовуватись вчителями, вихователями, логопедами в освітньому процесі чи на логопедичних заняттях, студентами під час проходження логопедичної та педагогічної практики.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. За результатами дослідження опубліковано наукову статтю.

Структура роботи. Дипломна робота магістра включає вступ, три розділи, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової літератури та результати емпіричного дослідження дозволили обґрунтувати необхідність включення в структуру уроків початкових класів загальноосвітніх шкіл корекційно-розвивальних вправ, з метою усунення оптичної дисграфії у молодших школярів.

Розкрито основні поняття дослідження: порушення письма, етіологія, механізми і симптоматика порушення письма, класифікація дисграфії.

Визначено важливість виявлення передумов виникнення оптичної дисграфії, які можуть призвести до труднощів не тільки у вивченні рідної мови, а й негативно позначитися на всьому подальшому навчанні.

Зазначається, що у дітей цієї категорії спостерігаються порушення особистісного характеру, зокрема: замкнутість в собі, тривожність, знижується самооцінка, що позначається на спілкуванні з однолітками і дорослими.

Аналіз дисграфічних помилок засвічив, що дисграфія є одним із проявів системного недорозвинення мовлення, що охоплює всі сторони мовленнєвого розвитку дитини, а також низку його немовленнєвих функцій.

Характерним для таких дітей, є той факт, що виявлені порушення утворюють певні типи поєднань. Найпоширенішими є такі:

- ·порушення орієнтування «праворуч-ліворуч» у поєднанні зі слабкістю короткочасної слухо-мовної пам'яті і низькими зображувальними можливостями;
- ·слабкість короткочасної слухо-мовної пам'яті у поєднанні з недостатністю динамічного праксису;
- ·слабкість короткочасної слухо-мовної пам'яті у поєднанні з низькими зображувальними можливостями і нездатністю до “рядоговоріння” (пори року, дні тижня).

Визначено, що оптична дисграфія не залежить від стану усного мовлення і може мати місце у дітей навіть з високим рівнем її розвитку. Цей вид дисграфії обумовлений несформованістю зорового сприйняття,

просторової орієнтації і зорово-моторної координації. Саме цю несформованість і слід розглядати як явну передумову оптичної дисграфії. Якщо дитина до початку навчання грамоти не вміє порівнювати предмети за формою, величиною і не навчився орієнтуватися в просторовому розташуванні предметів по відношенню один до одного, то їй буде дуже складно засвоїти досить тонкі відмінності в зображенні оптично схожих літер, адже всі букви української абетки, як в друкованому, так і в рукописному шрифті складаються з дуже невеликого набору одних і тих же елементів («палички», «гачки», овали і напівовалом і кілька специфічних елементів, характерних для окремих букв). Ці однакові елементи, по-різному комбінуються між собою як за кількістю, так і по просторовому розташуванні, і утворюють різні літерні знаки.

Однаковість складових букви елементів неминує призводить до наявності в алфавіті декількох груп оптично схожих літер. Якщо дитина не вловлює всіх цих досить тонких відмінностей, то це неминує призводить до труднощів засвоєння накреслень букв і як наслідок цього - до неправильного зображенню їх на письмі, тобто до оптичної дисграфії.

Відмічається, що письмо як діяльність відіграє важливу роль в житті людини: воно стимулює його психічний розвиток, забезпечує загальноосвітню підготовку, впливає на формування особистості.

Деякі вчителі вважають дисграфічні помилки безглуздими, викликаними особистісними якостями учнів: невмінням слухати пояснення вчителя, неуважністю при письмі, недбалим ставленням до роботи. Насправді в основі подібних помилок лежать серйозні причини. У дітей з оптичною дисграфією відзначається несформованість вищих психічних функцій: візуально-просторових уявлень, зорового аналізу і синтезу.

Таким чином, одним зі складових компонентів у формуванні досвіду письма є оптико-просторове сприйняття, яке відіграє важливу роль при орієнтуванні на аркуші паперу, знаходженні початку рядка, утриманні рядки,

актуалізації графічних і рухових образів, то можна зробити висновок, що діти, які мають порушення листи, потребують корекції оптичної дисграфії.

Зазначено, що раннє і своєчасне виявлення дисграфічних помилок допоможе уникнути серйозних проблем в писемному мовленні.

Розкрито теоретичні аспекти проблеми усунення оптичної дисграфії і складений комплекс корекційно-розвивальних вправ, спрямований на усунення оптичної дисграфії у молодших школярів. Для реалізації даної мети нами були вирішені наступні завдання:

Проаналізовано теоретичні джерела з проблеми корекції оптичної дисграфії.

Виявлено рівень сформованості зорово-просторових уявлень і зорового аналізу і синтезу в учнів, що мають передумови оптичної дисграфії.

В результаті обстеження дітей, було виявлено, що у більшості з них розвиток зорового сприйняття нижче вікової норми, а у 4 даний рівень характеризується значною невідповідністю віковим нормам і з ними необхідно проводити корекційно-розвиваючу роботу.

Ефективність корекційної роботи, спрямованої як на усунення порушень, так і попередження шкільних труднощів в учнів із дисграфією безпосередньо пов'язана з виявленням і системним аналізом індивідуальних варіантів проявів порушення. Тобто, у кожному випадку виявленого порушення писемного мовлення потрібна особлива система корекційного маршруту, яка би враховувала основний механізм (структуру) порушення та супутні труднощі розвитку.

Розроблено комплекс корекційно-розвивальних вправ, призначений для усунення оптичної дисграфії. Робота здійснювалася поетапно і була включена в структуру уроків з різних предметів загальноосвітньої школи та в позаурочний час.

Перевагою розробленої нами корекційно-розвиваючої роботи полягає в її системності. Вправи та ігри, спрямовані на розвиток зорового сприйняття,

орієнтації в просторі і зорово-моторної координації, були підібрані з урахуванням рівня розвитку дітей, їх вікових, індивідуальних особливостей, симптоматики даного порушення і проводилися щодня на різних уроках та в позаурочний час.

Перспективними напрямками дослідження цієї теми є апробація комплексу вправ для корекції оптичної дисграфії у молодших школярів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алтухова Т. А. Нейропсихологические основы предупреждения и коррекции нарушений письменной речи : [учеб.-метод. пособие] / Т. А. Алтухова. – Белгород : БелГУ, 2008. – 62 с.
2. Блінова Г. Й., Пічугіна Т.В. Дидактичний матеріал для подолання вад письма у дітей. – К.: Благовіст, 2004.
3. Блінова Г. Й., Пічугіна Т.В. Дидактичний матеріал для подолання дислексії у дітей. – К.: Проза, 2000.
4. Брянцева Г. Реалізація комп'ютерної підтримки інноваційних технологій корекції дисграфій / Г. Брянцева, Є. Двбдня, Г. Чемерис // Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology. – 2017. – Vol. 5. – № 4.
5. Бугайова І. Якщо в дитини дислексія.// Дефектолог. – 2008. – № 9.
6. Голуб Н. М. Дидактичний матеріал з корекції та розвитку писемного мовлення учнів молодшого шкільного віку: навчально-методичний посібник / Н. М. Голуб. – Ч.1. – Вид. 1-е – К. : Видавничий дім «Слово», 2014. – 384 с.
7. Грибова О.Е. Технология организации логопедического обследования Методическое пособие. 3-е изд. – М.: АИРИС ПРЕСС, 2008. – 91 с.
8. Гурьянов Е.В. Психология обучения письму. Формирование графических навыков письма. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1959.
9. Данілавічюте Е.А. Методика подолання фонемографічних відхилень у молодших школярів з ДЦП // Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Вип. 1. – К.: Актуальна освіта, 2004.
10. Елецкая О.В. Логопедическая помощь школьникам с нарушениями письменной речи. – С.-П.: Речь, 2006. – 176 с.
11. Ефименкова Л.Н. Коррекция устной и письменной речи учащихся начальных классов. Книга для логопедов. – М.: Просвещение, 2003. – 336 с.

12. Ефименкова Л.Н., Садовникова И.Н. Исправление и предупреждение дисграфии у детей// Логопедия сегодня. – 2008. - №4. – с. 83-86.
13. Иншакова О.Б. Некоторые приемы коррекции специфических ошибок чтения и письма. – СПб.: Образование, 1997. – 319 с.
14. Иншакова О.Б. Развитие и коррекция графо-моторных навыков у детей 5-7 лет. Пособие для логопеда. – М.: Владос, 2003. – 112 с.
15. Калягин В. А. Психология лиц с нарушениями речи / В. А. Калягин, Т. С. Овчинникова. – СПб. : КАРО, 2007. – 544 с.: ил. – (Серия «Психологический взгляд»).
16. Каморина Е. А. Логопедическая работа с младшими школьниками при нарушении письма и чтения, обусловленных смешением букв по кинетическому сходству// Логопед. – 2007. - № 2. – с. 88 – 95.
17. Киселёва Н.Ю. Формирование операций контроля при коррекции дисграфии// Логопед. – 2008.- № 7. – с. 94 – 105.
18. Клейменова О.А. Особенности работы логопеда по преодолению нарушений письма у учащихся первого класса// Логопед. – 2008.-№5. – с. 88-101.
19. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей: Учебно-методическое пособие. – СПб.: ИД «МиМ», 1997.
20. Конопляста С. Ю. Логопсихологія: навч. посіб. /С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак; за ред.. М. К. Шеремет. – К. : Знання, 2010. – 293 с.
21. Корнев А. Н. Нарушения чтения и письма у детей (диагностика, коррекция, предупреждение): [уч.- метод. пособие] / А. Н. Корнев – СПб. : МиМ, 1997. – 286 с.
22. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей / А. Корнев. – СПб.: Речь, 2003. – 330 с. 2007. — 150 с. __
23. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. – СПб.: ИД «МиМ», 1997. – 286 с.

24. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. СПб.: Речь, 2003. -330 с.
25. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей: Учебно-методическое пособие. – СПб.: ИД «МиМ»,
26. Левина Р.Е. Нарушения письма у детей с недоразвитием речи. – М., 1962.
27. Лазарева І. А. Проблеми профілактики оптичної дисграфії у дітей в умовах загальноосвітнього навчального закладу [Текст] / І. А. Лазарева // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19, Корекційна педагогіка та психологія : научное издание / М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. - Київ : НПУ , 2008. - Вип. 9 : До 175-річчя НПУ імені М.П. Драгоманова. - С. 65-68.
28. Лазарева І. А. Проблеми профілактики оптичної дисграфії у дітей в умовах загальноосвітнього навчального закладу [Текст] / І. А. Лазарева // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19, Корекційна педагогіка та психологія : наукове видання / М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ: НПУ , 2008. – Вип. 9 : До 175-річчя НПУ імені М.П. Драгоманова. – С. 65-68.
29. Лалаева Р.И. Дисграфия // Хрестоматия по логопедии. - Т.2. – М., 1997. с. 502-511.
30. Лалаева Р. И. Диагностика и коррекция нарушений чтения и письма у младших школьников : [Учебно-методическое пособие] /Р. И. Лалаева, Л. В. Венедиктова. – СПб.: Изд-во «СОЮЗ», 2003. – 224 с.
31. Лалаева Р. И. Логопедическая работа в коррекционных классах [Текст] : методическое пособие для учителя-логопеда / Р. И. Лалаева. – Москва : М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 220 с.
32. Лалаева Р.И., Бенедиктова Л.В. Нарушение чтения и письма у младших школьников: Диагностика и коррекция. СПб.: «Союз», 2004. - 224 с.

33. Лалаева Р.И., Венедиктова Л.В. Диагностика и коррекция нарушений чтения и письма у младших школьников. – СПб.: Союз, 2001. – 224 с.
34. Лалаева Р. И. Логопедическая работа в коррекционных классах. – М.: ВЛАДОС, 1998.
35. Левина Р.Е. Нарушения речи и письма у детей: Избранные труды / Ред.-сост. Г.В.Чиркина, П.Б.Шошин. -М.: АРКТИ, 2005. 224 с.
36. Левина Р.Е. Нарушения письма у детей с недоразвитием речи. – М., 1962.
37. Леонова С.В. Содержание и приемы работы при оптической дисграфии// Логопед. – 2005. - № 5. – с. 108-125.
38. Логинова Е.А. Нарушения письма. Особенности их проявления и коррекции у младших школьников с задержкой психического развития: Учебное пособие / Под ред. Л.С. Волковой. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2004. – 208 с.
39. Логінова Л. Формування оптико-просторових уявлень у дітей зі стертою формою дизартрії / Логінова Л. // Дефектологія. – 2000. – № 1. - С. 21-24.
40. Логопедия: Методическое наследие. Книга IV: Нарушения письменной речи. Дислексия, дисграфия/ под редакцией Л.С. Волковой. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 303 с.
41. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов / Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – 680 с.
42. Логопедия: учебник для студентов дефектологов фак. пед. высш. учеб. заведений/ под ред. Л.С. Волковой. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2008. – 703 с.
43. Лурия А.Р. Письмо и речь: Нейролингвистические исследования: Учебное пособие. – М.: Издательский центр „Академия”, 2002.

44. Лурия А.Р. Письмо и речь: Нейролингвистические исследования: Учебное пособие. – М.: Издательский центр „Академия», 2002.
45. Мазанова Е.В. Коррекция оптической дисграфии. – М.: «ГНОМ и Д», 2006. – 88 с.
46. Максимишина С. А. Логопедическая работа по коррекции оптической дисграфии у младших школьников / С. Максимишина // Молодой ученый. – 2017. – №22. – С. 182-183.
47. Меттус Е.В. Логопедические занятия со школьниками (1 – 5 класс). Книга для логопедов, психологов, соц. Педагогов. – СПб.: КАРО, 2008. – 112 с.
48. Микфельд Я.О. Диагностика и коррекция предпосылок оптической дисграфии и дислексии у детей от 5 до 7 лет// Логопедия. – 2004. - №3. – с. 39-46.
49. Мироненко Е.Д. Развитие зрительного восприятия и узнавания у леворукого ребенка// Школьный логопед. – 2008. - №1(22). – с. 41-49.
50. Парамонова Л. Г. – Дисграфия: диагностика, профилактика, коррекция. – «Детство-пресс», 2006.
51. Парамонова Л. Г. Дисграфія. Профілактика і корекція / Л. Г. Парамонова. – СПб., 2006. – С. 2-55.
52. Пічугіна Т. В. Рання діагностика дітей із дислексією та дисграфією (методичні рекомендації) / Т. Пічугіна // Дефектологія. – 1998. – № 1. – С. 6–12.
53. Профілактика оптичної дисграфії [Навчально-методичний посібник] / Укл.: І. С. Марченко, Т. В. Кобилякова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 101 с.
54. Профілактика оптичної дисграфії: Навчально-методичний посібник /Укл.: І. С. Марченко, Т. В. Кобилякова. К.: Вд-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009 – 101 с. 1997.

55. Российская Е.Н. К проблеме формирования операциональной и функциональной готовности учащихся с тяжелым речевым недоразвитием к овладению письменной речью // Дефектология. – 1999. - № 4. – с. 9 – 17.
56. Садовникова И.Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников. М.: Владос, 1997. - 255 с.
57. Семенович А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте: Учебное пособие для высших учебных заведений. - М.: Академия, 2007.- 232 с.
58. Симерницкая Э.Г. Нейропсихологическая диагностика и коррекция школьной неуспеваемости // Нейропсихология сегодня/ Под ред. Е.Д.Хомской. -М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1995. с. 154-160.
59. Собонович Е.Ф., Гопиченко Е.М. Фонетические ошибки в письме умственно отсталых учащихся младших классов // Хрестоматия по логопедии в 2 т. /Под ред. Л.С.Болковой, Б.И.Селиверстова. – М.: Гуманит. издат. центр Владос, 1997. – Т. 2. – С. 469 – 481
60. Тарасун В.В. Писемне мовлення: запобігання і корекція порушень. — К : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова,
61. Ткачова Ю. Дисграфія – порушення писемного мовлення // Дефектолог. – 2008. – № 9.
62. Хомякова С. Е. Коррекция оптической дисграфии в младших школьников (часть 2)/ С. Хомякова // Школьная педагогика. – 2017. – №1. – С. 33-37.
63. Чередніченко Н. В. Формування графічної навички письма у дітей з різними вадами мовлення в умовах корекційного навчання. Навчально-методичний посібник / Н. В. Чередніченко, Курбатова А. І. –К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 96 с.